

การบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

พระมหาศุภโชค บุญวอน¹

กฤษฎา นันทเพ็ชร²

จุมพล หนิมพานิช³

วิภาวี พิจิตบันดาล⁴

¹ ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทรศัพท์ 09-2490-1738 อีเมล: supachot2515@hotmail.com
รับเมื่อ 24 พฤษภาคม 2560 ตอบรับเมื่อ 21 กรกฎาคม 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์และ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารระดับจังหวัด นักวิชาการ ผู้บริหารท้องถิ่นผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มในชุมชน และใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำกลุ่ม กรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มชุมชนเข้มแข็ง จำนวน 379 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มี 3 ด้านได้แก่ การบริหารจัดการทุนมนุษย์ ด้านการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการบริหารจัดการทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม 2) ยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ ด้านการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งได้แก่ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การติดต่อประสานงาน การบริหารจัดการ การสนับสนุนจากภายนอกและด้านการพัฒนาขีดความสามารถ 4) แนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการบริหารทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการส่งเสริมและพัฒนาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ ทุนทางสังคม ชุมชนเข้มแข็ง

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

² อาจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Social Capital Management of Strong Community in Buriram Province

Supachot Boonvon¹
Krisda Nantapetch²
Jumpon Nimpanict³
Wipawee Pijitbundarn⁴

Abstract

The objective of the study is studying the social capital management of strong community in Buriram province, studying the strategies of Buriram province that effect social capital management of strong community, studying the support factors and obstacle factors of social capital management of strong community in Buriram province and suggest the way to improve social capital management of strong community in Buriram province. Key informants were provincial administrator, scholar, district administrator, group leader, head and members of the community. by interview. The 379 Sample were collected by questionnaire.

The result of the research found that 1) there are three social capitals managements of strong community in Buriram province consisting of human capital management, institute capital or saving production group management and wisdom capital management. 2) There are five strategies that effect social capital management of strong community : economy strategy, the social and quality of life strategy, the natural resources and environment strategy, the maintain peace and stability strategy, and the management strategy. 3) The factors and obstacles of social capitals managements of strong community consisted of leadership, participation, coordination, management, supporting from other department, and capability development. The way to manage social capital of strong community is human ability development promotion of social capital or saving production group and wisdom development.

Keywords : management, social capital, strong community

1. บทนำ

ชุมชนถือว่าเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิตของคนในชุมชนชนบทไทยมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และได้ผูกพันอยู่กับธรรมชาติมาตั้งแต่ครั้งอดีต ธรรมชาติเป็นทั้งแหล่งทำมาหากินและแหล่งในการเรียนรู้ที่จะทำให้นักดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความแตกต่างกันทั้งความสูงต่ำของพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชุมชนแต่ละแห่งจึงมีการทำมาหากิน การจัดระบบความสัมพันธ์เพื่ออยู่ร่วมกันและการสะสมความรู้แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ ก่อให้เกิดทุนชุมชนที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ในการดำรงชีวิตและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทั้งวิถีชีวิตที่เป็นการทำงานทำไร่ ทำสวน ทำประมง การเก็บหาของธรรมชาติ

จากบทความของลดาวัลย์ คำภา (2555 : 2) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555 - 2559) กล่าวถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทย สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 : 2) ที่ได้อธิบายกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปภายใต้สภาวะการณดังกล่าวแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากขึ้นคือ แนวคิดเรื่อง “ทุนทางสังคม” ซึ่งเสรีฮาเลลาและเรียวสจันทรศิริ (2544 : 4) ได้อธิบายแนวคิดนี้แม้จะไม่ใช่อะไรใหม่ในสังคมไทย แต่ก็ไม่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาให้เป็นรูปธรรมชัดเจน จนกระทั่งภายหลังได้เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของไทย รัฐบาลได้กำหนดให้มีโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคม โดยได้รับความช่วยเหลือจากทางภาควิชาการและเงินกู้จากธนาคารโลกเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยยึดหลักการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หลายชุมชนที่สามารถเปลี่ยนแปลงจากสภาพ

ความอ่อนแอไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้เริ่มต้นจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชาวชุมชนต้องเฝ้าดูปัญหาที่เกิดขึ้นว่าสาเหตุมาจากอะไร คงไม่มีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ หรือข้าราชการคนใดคนหนึ่ง ที่มีความรู้ความสามารถ เอาทัศนคติ วิจารณ์ญาณ ภูมิปัญญา หรือแม้แต่คุณธรรมที่มีอยู่ในตัวของตน มาชี้แนะบอกชาวบ้าน ให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นไปได้ยากที่คนนอกจะรู้อย่างละเอียดภายในชุมชนได้ดีเท่าชาวชุมชนเอง

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) กล่าวถึงการพัฒนาทุนทางสังคม มาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นก่อให้เกิดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมโดยให้ทุกชุมชนมีส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้อย่างเป็นระบบผ่านแผนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดซึ่งจากการศึกษาสภาพบริบทเบื้องต้นของจังหวัดบุรีรัมย์พบว่าจังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนทุนทางสังคมประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจโดยมีการบูรณาการยุทธศาสตร์ของจังหวัดบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุลเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชนสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชนรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเกิดการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ เช่นสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิตกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์วิสาหกิจชุมชน ฯลฯ 2) ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตโดยมีการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการพัฒนามูลฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอและยังมีการจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอร่วมคิดร่วมทำร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองอีกด้ย นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการหลายของทุนในชุมชนควบคู่กับการฟื้นฟูความรู้พื้นบ้านโดยสนับสนุนบทบาทนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับนักวิจัยของสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสวอนอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่ม

ประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นสนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรมเสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ยุทธศาสตร์ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบโดยดำเนินการผ่านกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและเสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้ต้องมีเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนทั้งการสร้างหลักประกันชีวิตสวัสดิการสังคมความมั่นคงด้านอาหารความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภคและความมั่นคงในสิทธิมนุษยชนได้แก่สนับสนุนการระดมทุนในชุมชนเพื่อการออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เช่นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์การออมวันละบาท ฯลฯ และ 5) ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการโดยการเชื่อมโยงแผนทุกระดับตั้งแต่แผนพัฒนาระดับชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดินแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดแผนท้องถิ่นและแผนชุมชนประสานและอำนวยความสะดวกให้ภาคีต่างๆ ปรับปรุงกฎระเบียบกฎหมายเครื่องมือด้านการเงินการคลังการระดมทุนนอกระบบงบประมาณรวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารจัดการด้านบริการขั้นพื้นฐานสู่ท้องถิ่นและชุมชนพร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพการดำเนินงานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับวิถีคิดของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้มีมุมมองในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมอีกด้วย

จากรายงานของสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ (2556 : 1) ได้กล่าวถึงชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่ประชากรร้อยละ 89 ประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีพื้นที่การเกษตรประมาณ 4,514,545 ไร่ หรือร้อยละ 69.71 ของพื้นที่จังหวัด อาชีพที่สำคัญ คือ การทำนาเป็นอาชีพหลัก ซึ่งต้องพึ่งพาน้ำฝน ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ชุมชนชนบทของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีอาชีพทำนาเพียงปีละหนึ่งครั้งผลผลิตที่ได้จากการทำนาไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเนื่องจากมีรายจ่ายทางด้านเกษตรจำนวนมากเช่น ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต ชุมชนต้องยอมกู้เงิน โดยกู้ยืมเงินนอกระบบ สำหรับชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็นเกษตรกรที่ต้องการใช้เงิน แม้ว่าจะทำให้ตกอยู่ในภาวะจำยอมที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก แม้เจ้าหน้าที่จะไม่ได้มีการบังคับให้กู้เงิน แต่การที่ชาวบ้านเข้ามากู้เงินนั้น

ก็เพราะมีความจำเป็นในการใช้เงินอย่างเร่งด่วน จึงจำยอมในการรับภาระการจ่ายอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด จากรายงานของสำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ (2556 : 1) สาเหตุของการก่อหนี้สินคือ ค่านิยมทางสังคมที่ผิดๆ เห็นคนอื่นเขาซื้อทรัพย์สินใหม่ๆ เช่น รถจักรยานยนต์ รถไถนา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวก็อยากมีให้ทัดเทียมเหมือนกับเพื่อนบ้านนอกจากนี้ยังมีอีกหลายสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีผลกระทบทางการหาเงินทุนเพื่อนำมาใช้ลงทุนในการประกอบอาชีพหรือการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มาจุนเจือเลี้ยงครอบครัวและส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ ชุมชนชนบทในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่แล้วมีปัญหาชุมชนคล้ายคลึงกันโดยเฉพาะปัญหาหนี้สิน จึงทำให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นเพื่อมาร่วมกันบริหารจัดการด้านกองทุนโดยชุมชนร่วมกันวางแผนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มกองทุนชุมชนต่างๆ ขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

นอกจากนั้นผลงานของกองทุนชุมชนต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ที่ผ่านมาพิสูจน์ให้เห็นว่ากองทุนเหล่านั้น เป็นกองทุนที่มีความเจริญเติบโต อย่างต่อเนื่องและมีการบริหารจัดการที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว ความหวังของคณะกรรมการกองทุนที่จะให้กองทุน เป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานในขณะเดียวกันยังมีชุมชนอีกหลายพื้นที่ในจังหวัดที่ต้องประสบปัญหาทางด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนและไม่สามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาปรับใช้ให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเนื่องจากหลายชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ไม่สามารถหาหนทางหรือวิธีการที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเพื่อที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคม ยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน คือเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกถึงประเด็นเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่ศึกษาภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งจะสามารถทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา

สังคมไทยโดยรวมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นแนวทางในการการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix- Methods Research) ระหว่างกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งเพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์โดยวิธีการดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ขั้นที่ 2 การศึกษายุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งขั้นที่ 3 ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ และขั้นที่ 4 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ฝ่ายบริหารจังหวัดบุรีรัมย์ วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ พัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ นักพัฒนาชุมชนอำเภอ ประธานกลุ่ม ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น นักวิชาการทุนทางสังคม สมาชิกกลุ่มกองทุนในชุมชนเข้มแข็ง

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัด

บุรีรัมย์ คือ ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มกองทุนชุมชน และสมาชิกกลุ่มกองทุนชุมชน ในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 379 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับความสำเร็จของการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ตลอดจนปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสอบถามกำหนดโครงสร้างของแบบสอบถามจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสร้างคำถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญแล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย (Index of Item - Objective Congruence: IOC) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (EMBED Equation. 3) เท่ากับ 0.977

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ยึดตามแนวคิดของ Miles, & Huberman (1994) ซึ่งมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการได้แก่ 1) การลดทอนข้อมูล (Data reduction) 2) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Display) 3) การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion Drawing and Verification)

การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation S.D.) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Coefficient of Correlation)

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ในจังหวัดบุรีรัมย์

ทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีทุนทางสังคมประกอบด้วยทุนมนุษย์ทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมผลจากการวิจัย พบว่าทุนมนุษย์ประกอบด้วยผู้นำกลุ่มชุมชนมีสมรรถนะมีความเป็นผู้นำ มีความรอบรู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมีไหวพริบ

มีทักษะด้านการบริหารกลุ่มชุมชน จึงมีส่วนสำคัญในการผลักดันทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีองค์กรชุมชน องค์กรประชาชน ภาคธุรกิจเอกชนสื่อมวลชน ที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน จะมีบทบาทสนับสนุนให้เกิดพลังของคนในชุมชนในสังคม รวมไปถึงการร่างกฎระเบียบปฏิบัติของชุมชน ที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ซึ่งในชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ได้มีการรวมตัวกันในลักษณะกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มสถาบันทางการเงินในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามวิถีและบริบทของแต่ละท้องถิ่น กลุ่มทางด้านเกษตร กลุ่มจักสาน กลุ่มประดิษฐ์ กลุ่มเครื่องทอ ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมคือ ความรู้ความคิดและความสามารถของบรรพบุรุษในอดีตในแต่ละท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เกิดจากการดำรงชีวิต ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีและสืบทอดประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ให้แก่ลูกหลานเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตที่มีความสุข

ผลการศึกษาเชิงปริมาณระดับการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19

ด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งจากผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของชุมชนเข้มแข็ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารทรัพยากรทุนมนุษย์ ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีการบริหารทุนมนุษย์ 3 ด้านการคัดเลือกการบรรจุการใช้ประโยชน์ การพัฒนาทุนมนุษย์ 2) จัดให้มีระบบฐานข้อมูลทุนมนุษย์ มีการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารทุนมนุษย์เพื่อให้ความถูกต้องเที่ยงตรงทันสมัยประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร และ 3) มีการจำแนกตามโครงสร้างงานคือ การจัดคนทำงานตามทักษะความรู้ความสามารถ

ด้านการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตพบว่า การบริหารทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยกระบวนการบริหารกลุ่ม 7 ด้าน ได้แก่ 1) มีการกำหนดหลักการดำเนินงานเพื่อการผลิต 2) มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 3) มีกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 4) มีกำหนดการวางแผนการจัดระเบียบ 5) มีการบริหารเงินทุนและทรัพยากร

6) มีการกำหนดโครงสร้างและด้านกระบวนการทำงาน และ 7) มีการการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม

ด้านการบริหารจัดการทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพบว่าชุมชนชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีการบริหารทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 3 ด้านได้แก่ 1) มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การนำปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีทักษะความรู้ความสามารถด้านต่างๆ มาถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) มีการสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่มาถ่ายทอดให้ชาวบ้านและสมาชิกภายนอกได้รับรู้ส่งเสริมให้เกิดการสร้างมูลค่าจากทุนทางภูมิปัญญา 3) มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้แก่เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

ผลการศึกษาเชิงปริมาณระดับการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13

4.2 ยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ายุทธศาสตร์ของจังหวัด 5 ด้าน ได้แก่ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยุทธศาสตร์ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการส่งผลการบริหารจัดการทุนทางสังคมของจังหวัดบุรีรัมย์

ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ได้นำยุทธศาสตร์ของจังหวัดมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนโดยยึดฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเกิดการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ วิสาหกิจ

ชุมชนฯ เกิดการพัฒนาาระบบเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรม การเกษตรหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลาย มีการแปรรูปและ การผลิตบนฐานทรัพยากรในชุมชนให้เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคภายในชุมชน และนำส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนระหว่าง ชุมชน เกิดเชื่อมโยงเครือข่ายสู่ตลาดภายนอกชุมชน โดยมี ข้อตกลงและผลประโยชน์ที่ยอมรับร่วมกันอย่างเป็นธรรม เกิดการร่วมมือระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐ เกษตรอินทรีย์ ทัศนกรรมการ บริการสุขภาพและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและคุณภาพชีวิตชุมชน เข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีการจัดการองค์ความรู้และระบบ การเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจรเพื่อส่งเสริมการพัฒนา คุณภาพชีวิตโดย มีการพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบ และปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูล ศักยภาพชุมชนในประเด็นต่างๆ และยังมีจัดการให้มี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เกิดการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการ พัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่น มีการส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ได้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และ การจัดการความรู้ในชุมชน โดยเชื่อมโยงความหลากหลาย ทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่จริง นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการจัดการ องค์ความรู้จากมหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์ วิทยาลัยเกษตร บุรีรัมย์ เพื่อการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้อง กับความหลากหลายของทุนในชุมชน ควบคู่กับการฟื้นฟู ความรู้พื้นบ้าน

ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมเข้มแข็งในจังหวัด บุรีรัมย์ ชุมชนมีการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วม กันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและ เกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เกิดการสร้าง ความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่าย ในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็น ธรรมเสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ ส่งผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมเข้มแข็งในจังหวัด บุรีรัมย์ชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อ ต่อการศึกษาและเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เชื่อมโยงแหล่ง เรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์สาธิต ของหน่วยงานรัฐ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน มีการเสริมสร้างความ มั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลัก ประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความ มั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชนได้แก่ สนับสนุนการระดม ทุนในชุมชนเพื่อการออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่ม สัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ การออมวันละบาท มีการสร้างประชาคมสุขภาพของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร การเตรียมความพร้อม และยกระดับการพัฒนาคุณภาพบริการ มีการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการความเสี ยภัยของชุมชนและมีการเชื่อมโยงบทบาทองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถาบัน ทางศาสนา และสถานศึกษา ในการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชน การฟื้นฟูค่านิยมการทำงานร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการส่งผลต่อการ บริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัด บุรีรัมย์ ชุมชนเข้มแข็ง มีการส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงาน แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มกองทุนชุมชนเพื่อการ พัฒนาชุมชนการบูรณาการแผนชุมชนและแผนพัฒนา ท้องถิ่น การปรับตัวของชุมชนโดยการจัดระบบการบริหาร จัดการที่ดี มีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่าง มีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชน เพื่อเป็น ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีการเรียนรู้พัฒนา ศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง การดำรงอยู่ของชุมชน โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน และการปลุก กระแสให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่ง ตนเองได้อย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาเชิงปริมาณระดับการบริหารจัดการ ทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้าน ยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าคะแนนอยู่ในระดับมาก

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13

4.3 ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยที่ผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

ด้านผู้นำ ด้านผู้นำของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ผู้นำของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีคุณลักษณะคือ มีทักษะด้านการบริหารจัดการ มีความรู้ มีความสามารถ มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์

ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่มเรื่องของการออกกฎระเบียบนั้นจะผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านและทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนซึ่งสมาชิกในกลุ่มก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบสมาชิกก็จะให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมเสมอส่วนการร่วมกันตัดสินใจส่วนใหญ่สมาชิกจะให้ความไว้วางใจ

ด้านการติดต่อประสานงานการติดต่อสื่อสารประสานงานระหว่างสมาชิก การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานภายนอกเช่นหน่วยงานของอำเภอกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตภายในตำบลอำเภอมีการติดต่อสื่อสารการแจ้งความเคลื่อนไหวหรือรายงานกิจกรรมให้สมาชิกภายในกลุ่มทราบ

ด้านการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการในเรื่องของการจัดลำดับงานและขั้นตอนของระบบงานทางกลุ่มมีการจัดลำดับงานและระบุขั้นตอนที่ชัดเจนเพิ่มความสะดวกในการทำงานโดยมีการให้ความสำคัญกับงานที่เร่งด่วนและมีผลกระทบต่อสมาชิกภายในกลุ่มก่อนเป็นลำดับแรก

ด้านการสนับสนุนจากภายนอกหน่วยงานที่สนับสนุนจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นเงินทุนวัสดุอุปกรณ์กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกแต่อย่างใดในช่วงแรกของการบริหารจัดการเงินที่บริหารจัดการเป็นเงินของกลุ่มทั้งสิ้นวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ก็ได้รับการบริจาคจากสมาชิกภายในกลุ่มในส่วนของข้อมูลข่าวสารวิชาการและการตรวจติดตามก็ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นที่เป็นฝ่ายที่คอยให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในการบริหารจัดการและดำเนินงานเพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นคอยกำกับดูแลติดตามผลในช่วงเริ่มแรกและติดตามความก้าวหน้าของกลุ่มมาตลอด

ด้านการพัฒนาขีดความสามารถจากการพัฒนาขีดความสามารถเป็นการส่งเสริมศักยภาพกรรมการหมู่บ้านในการเป็นแกนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการสร้างจิตสำนึกของประชาชนกลุ่ม/องค์กรให้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาผลกระทบของวิกฤติการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำหมู่บ้านในการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานตามแผนเช่นการจัดเวทีชาวบ้านการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ผลกระทบของวิกฤติที่มีต่อชุมชนวางแผนแก้ไขปัญหาดิตตามการปฏิบัติตามแผนและประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกันและการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านในการทำแผนร่วมกันเพิ่มศักยภาพให้ผู้นำชุมชนหรือแม้กระทั่งสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯในกระบวนการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่างๆ โดยมีการฝึกอบรมให้ความรู้กับสมาชิกภายในกลุ่มคณะกรรมการได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มแนวทางในการพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพการจัดทำระบบบัญชีและนำสมาชิกในกลุ่มไปศึกษาดูงานเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสบการณ์หาความรู้ใหม่ๆ ในส่วนของการแลกเปลี่ยนแนวคิดและการส่งเสริมการรวมกลุ่มมีการประกอบอาชีพเสริมพบว่าในเริ่มต้นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ มีการส่งเสริมให้กลุ่มรวมตัวกันเพื่อประกอบอาชีพเสริม เช่นการทำปุ๋ยหมักชีวภาพการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

ผลการศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างผลการบริหารจัดการของทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งด้านปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งมีค่าอยู่ระหว่าง .382 ถึง .892 ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.4 แนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางด้านการบริการจัดการทุนมนุษย์ในด้านการสร้างผู้นำกลุ่มควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้มีความสามารถในการบริหารงานรู้จักใช้หลักจิตวิทยาและเป็นผู้ประสานงานที่ดีสามารถสร้างศรัทธาแก่สมาชิกกลุ่มทำให้

กิจกรรมกลุ่มประสบความสำเร็จและมั่นคงยั่งยืนประสานความคิดของสมาชิกให้ออกมาแสดงความคิดเห็นไม่ผูกขาดความเป็นเจ้าของกลุ่มเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่นผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชนส่วนรวม

แนวทางด้านการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรส่งเสริมพัฒนาการจัดการจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ด้านการบริหารระบบเงินทุนและทรัพยากรการบริหารเงินทุน ควรมีการดำเนินงานตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดทั้งด้านการจัดทำรายรับรายจ่ายระบบการเงินและควรมีการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ในด้านการบริหารการจัดทำงานเงินการบัญชีให้ผู้รับผิดชอบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีโอกาสในการกำหนดระเบียบโดยใช้มติที่ประชุมยึดแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน 2) ด้านโครงสร้างและกระบวนการทำงาน ควรกำหนดโครงสร้างการบริหารงานตามบริบทของกลุ่ม กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับที่มาจากมติและได้รับการยอมรับจากสมาชิกเพื่อให้การดำเนินงานมีความถูกต้องและแม่นยำ รวมทั้งกฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในกิจกรรมจะต้องมีความยืดหยุ่นสมาชิกทุกคนสามารถปฏิบัติได้รวมทั้งในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาธุรกิจของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเช่นศูนย์สาธิตการตลาดร้านค้าชุมชน รวมถึงการกำหนดโครงสร้างการบริหารตามบริบทของชุมชน 3) ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรจัดสรรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มนำผลกำไรของกลุ่ม มาจัดสรรเป็นส่วนตัว ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ให้ชัดเจนและครอบคลุมตามแนวทางกรมการพัฒนาชุมชนกำหนด และสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยยึดหลักคุณธรรม

แนวทางด้านการบริหารทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ควรส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมสมาชิกชุมชนหรือสมาชิกกลุ่ม ควรให้ความร่วมมือร่วมกระทำกิจกรรมพัฒนาจะส่งผลให้เกิดความรักความหวงแหนและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ ต้องการเห็นความเจริญเติบโตในองค์กรของตนเองสร้างความร่วมมือ การมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกสมาชิกชุมชนหรือสมาชิกกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าให้เป็นสินค้าของชุมชนและท้องถิ่น ร่วมมือกับสถาบันอื่น ได้แก่ สถานศึกษามหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ

สนับสนุน ด้านการวิจัยและพัฒนา วัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่และเทคโนโลยีเพื่อให้การพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนและสูญเปล่าให้มากที่สุด

5. การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลประกอบด้วย

ผลการศึกษาการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์มีการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของชุมชนเข้มแข็ง 3 ด้าน คือด้านการบริหารทรัพยากรทุนมนุษย์ ได้แก่การสรรหาคัดเลือกการบรรจุการใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทุนมนุษย์ การจัดให้มีระบบฐานข้อมูลทุนมนุษย์ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารทุนมนุษย์ที่มีความถูกต้องเที่ยงตรงทันสมัยประกอบการตัดสินใจและ ด้านการจำแนกตามโครงสร้างงาน ได้แก่ การจัดคนทำงานตามทักษะความรู้ความสามารถ ด้านการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยกระบวนการบริหารกลุ่ม 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดหลักการดำเนินงานเพื่อการผลิตด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตด้านกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ด้านกำหนดการวางแผนการจัดระเบียบด้านการบริหารเงินทุนและทรัพยากรด้านโครงสร้างและด้านกระบวนการทำงาน การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรด้านการบริหารจัดการทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 3 ด้าน ได้แก่

- 1) มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การนำปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีทักษะความรู้ความสามารถด้านต่างๆ มาถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) มีการสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่มาถ่ายทอดให้ชาวบ้านและสมาชิกภายนอกได้รับรู้ส่งเสริมให้เกิดการสร้างมูลค่าจากทุนทางภูมิปัญญา 3) มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนร่วมกันสืบสานและอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้แก่เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดใจ กรองทอง

(2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการส่งผลต่อ การดำเนินการของกลุ่มออมทรัพย์การผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐภัทร สุนทรเสถียร (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางสน หมู่บ้านหัวนอน ตำบลบางสน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร พบว่า หลักการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่สำคัญคือต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกัน จึงจะทำให้การบริหารจัดการองค์กรสามารถจัดการได้ง่ายขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 11 - 12) สมพงษ์ เกษมสิน (2551 : 13 - 14) สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2543 : 21 - 23) และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2552 : 444) ซึ่งได้ให้ความหมายในการบริหารจัดการคือ การทำงานต่างๆ ให้เสร็จลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำ โดยมีทรัพยากรด้านบุคคลเข้าร่วมทำงานในองค์การ ซึ่งผู้ใช้ทรัพยากรด้านเครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน โดยใช้ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร

ผลการศึกษาด้านยุทธศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งพบว่า กลุ่มทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการดำเนินการโดยนำยุทธศาสตร์ในจังหวัดบุรีรัมย์มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน ในส่วนของชุมชนแต่ละกลุ่มมีทรัพยากรธรรมชาติที่ถือได้ว่าเป็นทุนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในด้านการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ โดยส่วนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีบทบาทสำคัญในการผลักดัน สนับสนุน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ ที่มีความเข้มแข็ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ผลิตข้าวดินภูเขาไฟบ้านโคกเมืองกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านม่วงหวาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองกง และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหวาน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ประสบความสำเร็จด้านการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติผ่านกระบวนการการเรียนรู้ผ่านผู้มีภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชุมชนก่อให้เกิดการบูรณาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนชุมชนได้อาศัยประโยชน์ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ส่วนในด้านด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ กลุ่มชุมชนได้อาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่คือความสามัคคี ความผูกพันกันทางเครือญาติ ทำให้สามารถประสานความร่วมมือกันได้เป็น

อย่างดี อุปนิสัยความมีจิตอาสา ขอบช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนและสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการการกลมเกลียวทางสังคม โดยผู้ปกครอง และแบบอย่างที่ดี คือผู้นำชุมชนที่ได้แสดงถึงบทบาทของความเป็นผู้นำที่ดีและกลุ่มของชุมชนได้นำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ในกลุ่มรวมทั้งนำหลักการทางวัฒนธรรมประเพณีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับแนวคิดดั้งเดิมของบรรพบุรุษมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม ส่งผลให้เกิดความสงบสุขของชุมชนดังยุทธศาสตร์ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ การจัดการแผนความมั่นคงภายใต้ความเข้มแข็งผสมกลมกลืนและความหลากหลายทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทร์แดง (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่าแนวทางในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคือ การมียุทธศาสตร์ระดับท้องถิ่นที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเกียรติ ชีวะตระกูลกิจ (2547) ที่ได้กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ เป็นการมุ่งเน้นหรือทุ่มเททรัพยากรไปในเรื่องใดแล้วสามารถนำพาหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งได้แก่ ด้านผู้นำด้านการมีส่วนร่วมด้านการติดต่อประสานงานด้านการบริหารจัดการด้านการสนับสนุนจากภายนอกด้านการพัฒนาขีดความสามารถในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่เป็นแบบนี้เพราะชุมชนได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการในกลุ่มสมาชิก ชุมชนมีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจากปราชญ์ชาวบ้านสมาชิกในชุมชนได้รับการส่งเสริมความรู้และทักษะในด้านการพัฒนาศักยภาพจากนักวิชาการชุมชน นอกจากนี้ปัจจัยด้านการบริหารทุนทางสังคมแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น ปัจจัยด้านภูมิปัญญา ปัจจัยด้านวัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยเหล่านี้ก็ส่งผลต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมเช่นเดียวกันสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า มีปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคม ได้แก่ 1) สมาชิกในชุมชนได้รับการส่งเสริมความรู้และทักษะในด้านการพัฒนาศักยภาพจากนักวิชาการชุมชน 2) สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึก ร่วมกัน ในการ รักษากฎ ระเบียบ กติกา ต่างๆ 3) ในชุมชนมีการนำเอาหลัก ขรวาธรรม คือ มีสัจจะ มีความอดทน การฝึกฝนตนเองและเสียสละมาปรับใช้ในการบริหารจัดการ

ทุนทางสังคมเข้มแข็ง 4) การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ในด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทุนชุมชนมี 5) การส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับจากเครือข่ายและองค์กรต่างๆ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการในกลุ่มสมาชิก 6) ชุมชนมีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจากปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา ปานพวง (2553) ได้ศึกษาชุมชนเข้มแข็งตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากโทก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลปากโทกเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน พบว่า ผู้นำมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการกิจกรรมสาธารณะ และกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งพาตนเอง การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบโดยการให้สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการชุมชน ให้มีแผนชุมชนที่ประกอบไปด้วย การพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทร์แดง (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทุนทางสังคมเข้มแข็ง คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยจรัส เตชะตันมินสกุล (2554) ได้ศึกษาอิทธิพลของการบริหารจัดการที่ดีและการสร้างทุนทางสังคมต่อความสามารถในการสนับสนุนการสะสมทุนของชุมชน โดยธนาคารหมู่บ้าน ตามแนวพระราชดำริ ภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการสนับสนุนการสะสมทุนของชุมชน ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริภาคเหนือตอนบน มีทั้งปัจจัยตรงและปัจจัยอ้อม ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุด คือความเชื่อมั่นของสมาชิก รองลงมาคือการได้รับผลกระทบจากกองทุนอื่น ภายในชุมชน และต่ำสุด คือการขยายวงเงินกู้และระยะเวลาการชำระหนี้ คืนให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม สูงสุดคือการบริหารจัดการที่ดี รองลงมา

คือ การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่าย ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและ ความรับผิดชอบของสมาชิกในการชำระหนี้คืน สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Rajendra Prasad Mishra (2006) ได้ศึกษาความสำเร็จของผลการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมการเกษตรมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชนและครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของผลการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมการเกษตร คือ การมีเครือข่ายบรรทัดฐานทางสังคม การมีส่วนร่วมกันทำงาน ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และการกล้าแสดงออกต่างๆ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ด้านผู้นำ ด้านการพัฒนาขีดความสามารถด้านการติดต่อประสานงาน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการสนับสนุนจากภายนอก ด้านการมีส่วนร่วม มีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงควรมีการศึกษาคุณลักษณะดังกล่าวของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

6.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควรมีการศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทเฉพาะแห่งด้วยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้เสียของชุมชนอย่างแท้จริง

6.3 การบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งได้อีกรูปแบบหนึ่งควรมีการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการหรือการพัฒนา รูปแบบอื่นๆ ที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). องค์การและการบริหาร : การศึกษาการจัดการแผนใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ณัฐภัทร สุนทรเสถียร. (2552). ทุนทางสังคมกับการจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนตำบลบางสน หมู่บ้านห้วยนอน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญเกียรติ ชีวะตระกูลกิจ. (2547). การจัดการเชิงกลยุทธ์ สำหรับ CEO. กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร.

- ลดาวัลย์ คำภา. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช (6) 2 มีนาคม 2555.
- วิทยา จันทร์แดง. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2539). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : วิสัทธิ์พัฒนา.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2551). การบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2543). การวางแผนเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ.
- เสรี ชาเหล่า และเรืองยศ จันทร์ศิริ. (2544). กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน: คือ แนวทางพัฒนาชุมชนและกวีวิถีชีวิตชาติ. นครสวรรค์: สวรรค์วิถีการพิมพ์.
- สุดใจ กรองทอง. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.
- สุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล. (2554). อิทธิพลของการบริหารจัดการที่ดีและการสร้างทุนทางสังคมต่อความสามารถในการสนับสนุนการสะสมทุนของชุมชนโดยธนาคารหมู่บ้านภาคเหนือ. ดุษฎีนิพนธ์ บริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2556). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (ปี 2557 - 2560) จังหวัดบุรีรัมย์. กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์.
- อัจฉรา ปานพ่วง. (2553). การศึกษาชุมชนเข้มแข็งตามนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากโทกอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. การค้นคว้าอิสระ. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภาษาอังกฤษ
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rajendra Prasad Mishra. (2006). *Social Capital and Performance of Vegetable Production Program Farming Communitis of Western Nepal*. Thesis Master of Science in Agrucultural Systems. (Agriculture) Chiang Mai University.